ego

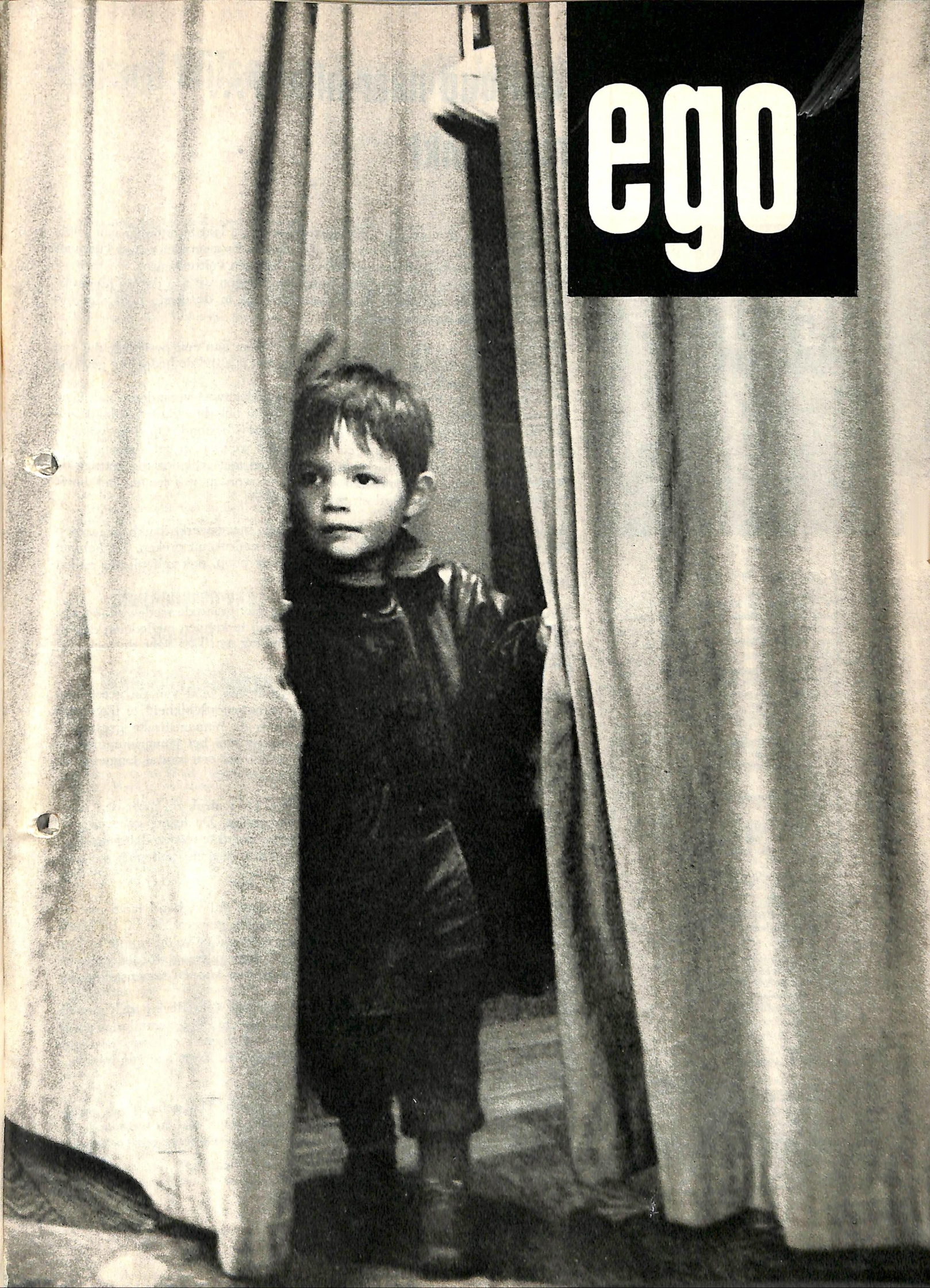

ego

Maandblad van en voor jongeren, uitgegeven door het

HUMANISTISCH THUISFRONT,

No. 20 — december 1963
2e jaargang

Redactie-secretaris:
G. Das.
Lothariuslaan 70, Bussum

Redactie:
Jan Brouwer,
Kitty van der Hage-Rens,
Jan G. van Gelderen,
Rudi Jans,
Rob van Kamp.

Abonnementsprijs *f* 4,— per jaar
voor niet-militairen
beneden 25 jaar;
f 6,— per jaar
voor boven-25-jarigen.

Administratie-adres:
redactie Ego
Lothariuslaan 70, Bussum.

Losse nummers 50 cent

Dienstplichtige
militairen ontvangen het blad
op aanvraag zonder betaling.

Administratie-adres
voor
advertenties:
Uitgeverij Buytenveldert,
Wildernislaan 35, Apeldoorn.

Administratie-adres
voor betalende abonnees:
Humanistisch Thuisfront,
Lothariuslaan 70, Bussum.
Postgiro 523634.

Bij de voorplaat: . . . . . .

Als een klein nieuw jaartje kijkt dit jochie even door de gordijnen om te zien wat het wel zou kunnen worden. We vonden dit een mooie zin, toen we deze foto van Leonard Freed voor ons decembernummer kozen. We drukken die zin nu maar af ook. Tonen we tenminste, dat we ook mee kunnen doen in de decemberformules.

Van oud naar nieuw... met dank!

Nee, nee, lezer, geen gezapig oliebollenstukje in het laatste nummer van 1963. We gaan met Ego werkelijk van oud naar nieuw. Er gaan zich vanaf 1 januari in de opzet van ons blad belangrijke veranderingen voltrekken.
Zonder daaromtrent nog zekerheid te hebben, nemen we aan dat de humanistische geestelijke verzorging in de kazernes toch in de eerste helft van het komende jaar zal kunnen beginnen.

Het is duidelijk dat dan ook behoefte zal bestaan aan een periodiek dat ten dienste staat van deze geestelijke verzorging. Het is altijd de bedoeling geweest dat Ego dat periodiek zou zijn.
Wij zijn ons ervan bewust dat er dan één en ander moet veranderen aan Ego. Tot nu toe was het vooral een jongerenblad, zodat ook de verantwoordelijkheid lag bij een redactie die voornamelijk uit jongeren bestond. Op deze wijze is Ego geworden tot wat het nu is en ik meen dat we daar in het algemeen niet ontevreden over mogen zijn. Ego is een fris blad met artikelen die getuige de reacties door een aantal jongeren met plezier worden gelezen en het heeft bovendien een goed verzorgd en prettig uiterlijk.

Ik meen dat we de jongeren die daaraan hebben meegewerkt dankbaar moeten zijn en ik wil dat in deze regels dan ook met nadruk uitspreken. Zij hebben een goed stuk werk verzet waaraan zij, naar ik hoop, ook zelf plezier zullen hebben gehad.

Dat betekent meteen dat we voor de toekomst niet graag de medewerking van deze jongeren zullen missen en het verheugt mij te kunnen mededelen dat zij allen, met nog enkele anderen, hun medewerking aan Ego voor de toekomst hebben toegezegd.

Maar toch gaat er wat veranderen. Ego wordt een blad van de geestelijke verzorging en dus behoort de uiteindelijke verantwoordelijkheid te liggen bij de hoofdraadsman (de titel die het hoofd van de humanistische geestelijke verzorging gaat voeren) die dan ook met ingang van het januarinummer als verantwoordelijk redacteur zal optreden. Verder zal een aantal jongeren als vast medewerker aan Ego worden verbonden.

Er gaat ook wel iets met de inhoud gebeuren. De nadruk zal meer dan voorheen komen te liggen op de geestelijke verzorging. De lezers gelieven niet plotseling in paniek te geraken! Het is een misverstand te menen dat geestelijke verzorging vervelend zou moeten zijn. Ik zou zo zeggen: laat men eens afwachten!

Er heeft bovendien in Ego reeds heel wat gestaan dat verband hield met de geestelijke verzorging en dat zijn vaak de artikelen geweest die bij de lezers de meeste weerklank hebben gevonden. Daarnaast zal er volop ruimte in Ego blijven voor de artikelen zoals die door veel jongeren graag worden gelezen. Wij hopen trouwens ook in de toekomst een blad te kunnen samenstellen dat in zijn geheel graag wordt gelezen.
Men stelle zich overigens niet voor dat de volledige verandering zich meteen in het januarinummer zal voltrekken. Men zal een langzame verandering in de eerste vier tot zes nummers kunnen volgen, zodat Ego eerst in de vroege zomer van 1964 zijn definitieve, nieuwe inhoud zal hebben. Eerst dan kan men dus werkelijk oordelen!

Een eerste mijlpaal in het leven van Ego is bereikt. Dat gebeurt net op de overgang van een oud naar een nieuw jaar. Wij staan niet in weemoed stil. Met onze hartelijke dank aan de oude redactie zetten we graag onze schouders onder het nieuwe werk.

H. LIPS

Gerard Wilson en Carmell Jones

Steunpilaren van nieuwe West-Coast-School

In een vorig artikel beschreef ik hoe de West-Coast-stijl van zo'n jaar of tien geleden achteraf bezien maar weinig waardevolle muziek heeft opgeleverd. Er is sinds die tijd in de jazz wel het een en ander veranderd, zodat het de moeite waard is om de recentere ontwikkelingen in Californië eens na te gaan.

De cool-rage had in elk geval een waardevolle erfenis nagelaten, in de vorm van een vrij uitgebreid jazzpubliek. Er was dus wel degelijk vraag naar jazz, maar de voorkeur ging nu uit naar de hard-bop en later soul-jazz, zoals die in New York gespeeld werden. Het gevolg was natuurlijk dat de meeste top-combo's van de oostkust langdurige en lucratieve engagementen in Californië gingen afwerken.

De Jazz Messengers en de kwintetten van Miles Daves en Cannonball Adderley kwamen op die manier financieel ruim aan hun trekken. Het vreemde was echter dat ondanks de aanwezigheid van al deze groten iedereen New York als hét jazzcentrum bleef beschouwen. Als gevolg daarvan vertrokken de uit Californië zelf afkomstige combo's zo gauw ze de kans kregen naar New York. Dat gebeurde achtereenvolgens onder meer met het in Los Angelos geformeerde Max Roach-Clifford Brown kwintet, het Ornette Coleman kwartet, het Les McCann trio, en individuele musici als Eric Dolphy.

Nieuwe activiteit

De laatste paar jaar valt er echter nieuwe activiteit aan het westelijk front te bespeuren. Er bestaat daar weer een groep musici die in verschillende combinaties met elkaar optreden en platen maken. De centrale figuren van deze clan zijn wel arrangeur en orkestleider Gerard Wilson en de trompettist Carmell Jones.

Gerald Wilson is naar jazzmaatstaven al een veteraan. Hij werd in 1918 in het zuiden van de VS geboren, begon in 1939 als trompettist en arrangeur bij de big band van Jimmy Lunceford, en maakte later deel uit van de orkesten van Benny Carter, Count Basie en Dizzy Gillespie. In 1952 begon hij zelf als orkestleider in San Francisco, maar het succes kwam pas jaren later.

Carmell Jones werd in 1936 in Kansas City geboren. Nadat hij een paar jaar lang ervaring had opgedaan in rhythm-and-blues-orkesten, kwam hij in 1960 naar Californië. Hij wilde daar oorspronkelijk gaan studeren, maar hij werd snel een veelgevraagd musicus, onder meer in de groepen van Red Mitchell, Shelly Manne en Bob Cooper.

We kunnen hun prestaties misschien het beste beoordelen aan de hand van een tweetal recente platen: 'Business Meetin', van Carmell Jones (Fontana 688 125 ZL) en 'Brass Bag' van Tricky Lofton en Carmell Jones (Fontana 688 111 ZL), beide platen met arrangementen van Gerald Wilson.

De eerste plaat laat Carmell Jones horen in twee verschillende combinaties: een kwintet met tenorist Harold Land, en een nonet bestaande uit Jones zelf op trompet, een vijf man sterke saxgroep en een ritmesectie. Hij maakt er geen geheim van dat hij, zoals bijna elke jonge trompettist sterke invloed heeft ondergaan van wijlen Clifford Brown.

Bijna volmaakt

Carmell Jones beschikt echter niet alleen ruimschoots over de tegenwoordig vereiste technische bagage: krachtige toon, ook bij grote snelheid onberispelijke frasering en lange adem, maar ook over een benijdenswaardig talent voor het improviseren van evenwichtig gebouwde, melodisch bijzonder aantrekkelijke soli. Hij is misschien wel de eerste trompettist sinds Brownie die in staat is gecompliceerde ideeën bijna volmaakt en volledig ontspannen, vorm te geven.

Gerald Wilson schreef voor het nonet een viertal vrij eenvoudige arrangementen, die makkelijker klinken dan ze in werkelijkheid zijn, wat nog altijd het kenmerk van een werkelijk swingende groep is. Zijn manier van schrijven doet af en toe sterk denken aan die van Benny Carter, een sterk onderschat arrangeur die in de jaren dertig als eerste met een vijf man tellende saxgoep werkte.

THELONIOUS MONK
. . . pionier der modernen . . .

MILES DAVIS
. . . naar Californië . . .

Van de verdere solisten vallen vooral op de fenomenale bassist Gary Peacock bij het kwintet, en de lekker-felle maar af en toe wat onbeheerste altist Joe Splink bij het nonet. Een aardig detail is nog dat de vroegere cool-ster Bus Shank wel in de saxgroep zit, maar geen noot solo toebedeeld krijgt: de hiërarchie is sinds 1953 in Californië wel veranderd.

Ook de tweede plaat bevat muziek van twee verschillende groepen: een sextet van trompet, twee trombones met ritme, en een nonet met trompet, trombone en ritme en een begeleidend vierstemmig trombone-'koor'. De voornaamste solist naast Carmell Jones is trombonist Lawrence 'Tricky' Lofton, die heerlijk swingend, niet al te gecompliceerd spel laat horen. Hij mist gelukkig de vaak irriterende neiging van veel moderne trombonisten om koste wat kost te laten horen dat ze in snelheid niet voor de trompettist hoeven onderdoen.

Gerald Wilson schreef voor het trombonekoor een aantal stimulerende begeleidingsfiguren, die in dit geval nu eens niet de aandacht willen trekken, maar inderdaad alleen ter ondersteuning van de solist dienen.

Beide platen demonstreren dat er op het ogenblik aan de West-Coast swingende, trouwhartige muziek wordt gemaakt, al ligt het zwaartepunt van de moderne jazz (Coltrane, Mingus, Miles, Monk) dan nog steeds in New York.

BERT VUIJSJE

Een vreemdeling op aarde

Na een bizarre tocht langs Spaanse, Indiaanse, Friese en neger-voorouders, bereikt de Curaçaose schrijver Boeli van Leeuwen zijn hoofdpersoon in 'Een vreemdeling op aarde.' Het is Kai Medema, die op jeugdige leeftijd Curaçao verlaat. Samen met zijn moeder vertrekt hij naar Holland. Zij vinden in Den Haag een etage, waar zij gaan wonen.

De moeder van Kai, Maria-Teresa, kan niet wennen, voelt nergens contact met haar omgeving. Kai heeft het evenmin gemakkelijk. Leraren op school vertrouwen hem maar half. Zij weten niet wat zij aan hem hebben. In hun ogen is en blijft hij maar een vreemde tropenjongen.

BOEKBESPREKINGEN

Gelukkig voor Kai zijn de meisjes die hij ontmoet minder problematisch. Ofschoon zij het niet allen zeggen en soms verlegen giechelen, zien zij slechts één ding: het sensuele tropenlichaam van Kai. Dit, de aantrekkingskracht die Kai uitoefent, maakt de wegkwijnende Maria-Teresa wanhopig. Er volgen scènes met veel gehuil en geschreeuw. Maria-Teresa verliest. Zij gaat terug naar Curaçao.

Kai blijft in Holland, gedurende al de vijf oorlogsjaren. Als de oorlog afgelopen is, vertrekt hij met het eerste schip naar Curaçao. Hij blijft er slechts gedurende een korte periode. Op de plaats waar hij geboren is, tussen de mensen die zijn vader en moeder zijn, voelt hij zich een vreemdeling.

Terug in Holland valt dat gevoel niet weg. Het wordt alleen maar sterker. Kai leeft als een bezetene om de eenzaamheid van zich af te werpen. Maar drank noch vrouwen helpen.

Eenmaal lijkt de oplossing nabij. Hij is voor herstel in Spanje, waar hij de (getrouwde) vrouw Maria ontmoet. Er ontstaat een liefde die eeuwig lijkt, maar op een dag laat Kai ook Spanje achter zich. Opnieuw vaart hij richting Curaçao. Voorlopig voor de laatste maal. Hij is eenzamer dan ooit tevoren.

Dat hij in wezen nauwelijks begrijpt wat dit wil zeggen, realiseert hij zich als hij op een avond bij zijn moeder op bed zit. Zij heeft zijn hand in de hare genomen.

(. . .) En hij wist: wanneer mijn moeder sterft zal ik pas weten wat eenzaamheid is. Zolang een mens nog een moeder heeft, is hij beschut door liefde (. . .) Hij liep de tuin in en keek naar de hemel: de geweldige ruimte Gods, waarin vrede is tot in alle eeuwigheid. Hij legde zijn voorhoofd tegen de gebarsten stam van de injoeboom en zei met gesloten ogen: 'Here mijn God, ik ben een vreemdeling op aarde. Verberg je geboden niet voor mij.'

De laatste regels van bovenstaand gedeelte vormen het slot van het boek. Het onderscheidt zich weinig van de aan de bijbel ontleende tekst die Boeli van Leeuwen zijn roman aan het begin meegeeft: nl. 'Ik ben een vreemdeling op aarde, verberg uw geboden niet voor mij.'

Deze overeenkomst bedenkend zou men kunnen zeggen: het boek is dus 'rond'. Waar het verhaal eindigt, begint het in feite opnieuw. Is dit echter wel waar? Mijns inziens is hier twijfel op zijn plaats. De schrijver laat de hoofdpersoon Kai nl. zo te pas en te onpas God aanroepen, dat de woorden naarmate het boek vordert de inhoud niet meer dekken, soms zelfs bijna vals gaan klinken. Kai doet nu en dan denken aan een supporter van een voetbalclub, die bij een dreigende nederlaag gauw het clublied gaat zingen. Extra luid.

Doet dit zich veelvuldig richten tot God wat onwaarachtig aan, ronduit belachelijk is de wijze waarop Boeli van Leeuwen op een moment tracht om toch vooral maar modern te zijn. Gedoeld wordt hier op het gedeelte dat Kai, na in een bui van radeloosheid in een café te veel te hebben kapotgeslagen, in een cel, respectievelijk ziekenhuis terechtkomt, en hij overvallen wordt door (functieloze) oorlogsherinneringen. Niet enkele, doch bladzijden lang. En alsof dat niet voldoende is, verschijnt er ten slotte ook nog een psychiater ten tonele. Deze praat en praat met Kai. Zegt hem te stoppen met de alcohol. Wil hem helpen, geeft hem advies.

En Kai? Kai verwijt de psychiater te veel wetenschapsmens te zijn, en te weinig medemens. Hij, Kai, wil slechts antwoord op de vraag wat de zin van zijn (het) leven is. Een gesprek dus als zovele malen reeds op dezelfde wijze beschreven. Verrassend (men leze: onaanvaardbaar) is daarna de houding van Kai. Hij blijft twee weken in Amsterdam, om dan naar Spanje te vertrekken. Het land dat de psychiater hem aanraadde!

Al met al een jammerlijk gedeelte, waarin de crisistoestand van Kai niet tot een hoogtepunt komt. Het is door een teveel dat Boeli van Leeuwen juist te weinig bereikt. Wat evenzeer geldt, hoewel op een iets ander niveau, voor de passages waarin hij een extra 'couleur locale' wil geven. Hij doet dat door al naar gelang de situatie het Papiamentoe respectievelijk het Spaans te gebruiken. Echter op zo'n overdadige manier, dat bij de lezer een vervreemding in plaats van een begrip ontstaat.

Toch is 'Een vreemdeling op aarde' ondanks deze bezwaren een belangwekkend boek. Dit niet alleen vanwege de uiterlijke (zeer knappe) beschrijvingen van Curaçao en Spanje. Doch vooral door de vaak indringende wijze waarop menselijke verhoudingen en de daarmee samenhangende spanningen worden aangegeven.

Zo bij voorbeeld het moment waarop Kai zijn moeder met een naast hun huis wonende officier — die later aan tropenkolder ten onder gaat — betrapt.

(. . .) Op het ogenblik dat hij zijn hoofd door het raamkozijn stak, zag hij zijn moeder staan met haar armen om de officier: hij scheen zich op zijn tenen uit te rekken om bij haar lippen te kunnen komen. Het dak van de regenbak begon onder zijn voeten te golven en de rode pannen smolten in elkaar, de hemel werd paars en toen zwart. Hij sloot zijn ogen en viel: naar de aarde en uit het Paradijs (. . .)

Het is dank zij dit schijnbaar simpel registreren van feiten dat het probleem der menselijke eenzaamheid van de schrijver loskomt en op ieder van ons overspringt. Of wij willen of niet, Boeli van Leeuwen wijst ons daardoor op een klare en duidelijke wijze op ons zelf. Onze eigen eenzaamheid openbaart zich. Een eenzaamheid die schokt, steeds een gevoel geeft van verontrusting. Wat was wordt een leugen, wat komt lijkt vol van gevaar. Een moment weten wij niet wat te doen. Wij voelen ons gelijk Kai Medema: Een vreemdeling op aarde.

DICK ZAAL

Boeli van Leeuwen: 'Een vreemdeling op aarde.' Uitgave P. N. van Kampen & Zoon N.V. te Amsterdam.

Boeiende pocket over India

Frans van Mastrigt kan een boeiende reportage schrijven. Hij heeft ook een bijzondere belangstelling — het is bijna een liefde — voor India. De lezers van Ego kunnen dat weten. Enkele maanden geleden publiceerden we een verhaal van Frans van Mastrigt over de verkiezingen in India.

Wie toen behoefte had aan meer, kan nu bevredigd worden. In de Luxe-Pocketserie van Servire is verschenen: 'Goden, Gesels, Ganges'. Ook in dit boekje manifesteert Frans van Mastrigt zich weer als een boeiend reporter met een warm hart voor het land van Nehroe.

De ervaringen en waarnemingen tijdens een lange reis door vele delen van India, aangevuld met gegevens, verkregen in een voor- en nastudie van deze reis, zijn door Van Mastrigt in 175 pocketbladzijden samengevat. Bladzijden zonder ook maar één inzinking van de reporter. Pagina's die stuk voor stuk

FILMBESPREKING

'De mooiste tijd'

van Nico Crama

'Ze zeggen dat het de mooiste tijd van je leven is. De mooiste tijd van je leven, alsof het onverstandig zou zijn van het leven iets te verwachten dat mooier is dan dit... Toch kan niemand mij verbieden desnoods in het geheim te verlangen naar de dag waarop ik alles wérkelijk fijn begin te vinden....'
Zo begint de monoloog van Kees van Langeraad, gesproken door Henny Spijker in Nico Crama's 28 minuten durende impressie 'De mooiste Tijd...'

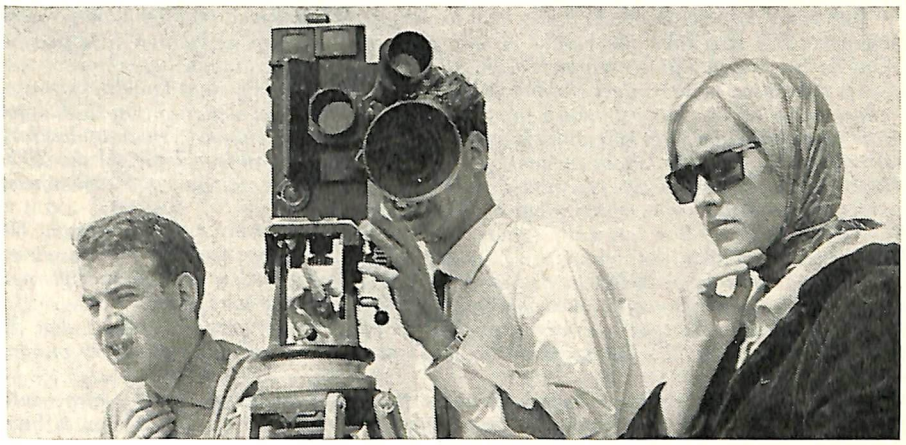

Nico Crama (links) tijdens de opnamen voor 'De mooiste tijd'.

Het behandelt de laatste weken voor het eindexamen op een middelbare school. Daarna: de hoogste klas, de springplank naar al dat moois dat 'leven' heet. De vrouwelijke hoofdpersoon — zelden in beeld — vertelt van haar avonturen en Crama's camera (bediend door Herbert Friemèl) gaat zo zijn eigen weg in dit wereldje van vroegwijze maar onervaren adolescenten.

Crama stort ons — beheerst maar overtuigend — in een nostalgische terugblik op onze éigen schooltijd, toen we álles van het leven verwachtten. Niet zonder problemen overigens, ook niet voor onze hoofdfiguur, het meisje dat verliefd is op een jongen die zal blijven zitten. Een klein drama in een kleine wereld. Maar ín die wereld spelen zich al veel kleine drama's af, die als een schaduw het 'werkelijke grote leven' voorafgaan.

'De Mooiste Tijd...' is geen '400 coups' van Truffaut. Crama pretendeert dit ook niet: zijn camera richt zich niet op één figuur, niet op één verhevigd probleem. Hij leidt ons door een wereld, die niet echt schijnt, noch voor ons, noch voor de hoofdrolspelers: voor ons — verleden tijd, voor hen — een aanloop voor alles wat gaat komen. En al met al toch: de mooiste tijd...

Crama's feestje is geen 'tricheursfeest', zijn geschiedenis geen manifestatie van opstandige jeugd tegen de ouderdom. Het gaat allemaal nogal 'tam' toe — vergeleken met de rage om de jeugd in een turbulente wereld te plaatsen.

Maar Crama's film graaft dieper dan de oppervlakkige revoltes van de tricheurs en de nozems in zovele sensatiefilms, speculerend op ressentimenten bij de ouderen en wensdromen bij de jongeren. Crama's jongeren zouden ook willen rebelleren, zonder twijfel, maar ze doen het — zoals 99 pct. van alle jongeren — niet of nauwelijks.

'Ik wil dit jaar nog vasthouden. Ik wil terug naar de vierde, de derde, de tweede. Ik wil fietsen in de duinen, dansen, zeilen, zwemmen, ontzettend veel praten voor het te laat is. Ik wil absoluut zeker weten dat ik mijn tijd goed gebruikt heb...'

Absoluut zeker weten. Het is de tijd dat relativiteit en cynisme nog niet zijn doorgebroken, dat alles zwart of wit is, dat de wereld ons nog iets schuldig is. 'Jeugd,' zei Shaw, 'is iets prachtigs. Het is jammer, dat het aan kinderen wordt verspild.' Misschien, maar zonder die jeugd, zonder die dromen en illusies, zonder dat langzame ontwaken in een weinig feeërieke wereld zouden we ons moeilijk kunnen handhaven in deze maatschappij.

Crama's film is geen meesterwerk, maar evenmin is Crama een schoolmeester geworden. Geen meesterwerk, omdat een documentaire de beperking van de algemene werkelijkheid heeft. Ofschoon hij zijn film ophangt aan één meisje en twee jongens komt er een totaalbeeld te voorschijn, dat niet gebonden is aan Den Haag, aan Nederland zelfs. Het is wél — en daarom ten volle de moeite waard — een unieke film, die tot stand is gekomen níét dank zij de kennis van de filmer van alle candid-cameratechnieken en alle nouvelle-vague-manieren, maar óndanks die kennis: het geeft een eigen beeld, zowel van de middelbare scholier als van Crama. En Crama deelt kennelijk ons heimwee naar die 'mooiste tijd', zodat hij een gemeenschappelijk beleven heeft vertolkt — en dat is toch het belangrijkste in álle kunst.

HENK J. MEIER

---

getuigen van een genegenheid voor dit uitgestrekte land.

Het is een boekje dat makkelijk leest en toch veel informatie geeft. Een boekje ook, dat de oude sagen van India een plaats geeft in het land van nu en daardoor een afwisseling geeft, die de lezer het lezen tot een genot maakt.

Het is — hoe kan het anders in een pocket — een vogelvluchtopname. Het zou echter onjuist zijn daaraan de conclusie te verbinden dat het dus ook wel oppervlakkig zal zijn. Van Mastrigt doet meer dan alleen maar problemen aantippen. Hij geeft er achtergronden bij en laat de gecompliceerdheid van de vraagstukken duidelijk zien. Dat is binnen het uiteindelijk toch kleine bestek van een pocket een prestatie.

Het is en blijft echter een reportage. Niet een boek, dat India uitputtend behandelt. Ook dat spreekt beslist niet in het nadeel van dit boekje. Wat weet de gemiddelde Nederlander van India? Bitter weinig. Frans van Mastrigt kan met dit boekje velen inleiden in de boeiende wereld van het tegenwoordige India. Het is juist die reportagevorm, die die inleiding voor een breed publiek toegankelijk maakt.

Een knappe prestatie om dit allemaal in 175 pocketbladzijden te realiseren. Eén bezwaar slechts: het reportageboek na een reis is een veel voorkomend verschijnsel geworden. Het reportagepocketje is dan nog een van de populairste vormen. Met dit verschijnsel is bij schrijvers en uitgevers een gewoonte ingeslopen, die gevaren inhoudt: het boekje moet zo snel mogelijk verschijnen. De markt is willig.

Die gewoonte is misschien ook gevolgd bij 'Goden, Gesels, Ganges'. Het zou een verklaring kunnen zijn voor één onvolkomenheid aan dit boekje. Verschillende samenhangende feiten vindt men verspreid, soms wijd verspreid in het boekje terug. Anderzijds worden informaties soms twee of drie keer verstrekt. Een constant volgehouden schematische indeling van de stof is opgeofferd aan de boeiende reportage, aan het makkelijk leesbare verhaal. Dat stoort soms.

Het is het enige bezwaar dat we tegen het boekje van Frans van Mastrigt kunnen inbrengen. Voor de rest een pocket die verdient door velen gelezen te worden.

J. Br.

F. van Mastrigt: Goden, Gesels, Ganges. Uitg.: Servire, Den Haag.

Godsdienst doet Joden standhouden

Israël en

Rob van Kamp verdient een pluim voor de beheerste wijze waarop hij zijn onderwerp aanpakt. Het zou zeker de moeite waard zijn uitvoerig van gedachten te wisselen. Om de lezers van Ego te sparen, zal ik me tot enkele opmerkingen beperken.

De omzetting van een deel van het 'Arabische Palestina' in de staat Israël berust niet alleen maar op de aanwezigheid van joden aldaar 2000 jaar geleden en op de belofte van 'een joodse god' (het jodendom is een monotheïstische godsdienst), maar op het feit, dat de joden zich nooit hebben neergelegd bij het verlies van hun land. Al die 2000 jaar heeft op deze bodem een niet eens zo kleine joodse groep gewoond en zijn er joden uit de landen der verstrooiing naar toe gereisd.

Velen die er bij hun leven niet naar toe konden gaan, lieten er zich begraven. De hele joodse kalender, dat wil zeggen bijna alle feestdagen, is geïnspireerd op de wisseling van de seizoenen in het joodse land. Bij de joodse gebeden is er nauwelijks een waarin niet gesmeekt wordt om spoedige terugkeer naar dit land.

Behalve dat Italië niet de rechtsopvolger is van het Romeinse rijk, gaat dan de vergelijking met Italië's 'aanspraken' op Brabant en Limburg ook op andere punten mank.

Dat de joden in de ogen van de 'man in the street' in Damascus of Caïro brute veroveraars zouden zijn is niet erg waarschijnlijk. En als dat wel zo is, dan is hem deze mening door zijn 'leiders' aangepraat. Want wat heeft Israël te vrezen? Israël zou niets liever doen dan hem helpen zijn levensstandaard en ontwikkelingspeil te vergroten. Het zijn echter de dictators, de despoten en de sjeiks in het Midden-Oosten, die uit politieke motieven de stelling van de onrechtmatigheid van een joodse staat op Palestijns grondgebied blijven verdedigen.

In de 15 jaar van Israëls bestaan is er op ieder gebied meer tot stand gebracht dan in de 2000 jaar daarvoor. Maar ondertussen wordt in Saoedië-Arabië diefstal nog steeds gestraft met het afhakken van een hand. Hoewel: de nabehandeling vindt reeds plaats met penicilline . . .

De Israëlische regering heeft zich bij herhaling bereid verklaard om aan de 'verdreven' Arabieren een schadeloosstelling te betalen. Zij stelt daarbij echter als voorwaarde dat de staat van oorlog beëindigd wordt.

Het probleem van de godsdienst in Israël leent zich niet voor zwart-wit-tekening: de zaak is daar te gecompliceerd voor. Door de eeuwen heen is het hun godsdienst geweest, die de joden stand heeft doen houden. Deze heeft daardoor wellicht een zekere starheid gekregen. Thans komen joden uit heel de wereld naar Israël en moeten daar samengroeien tot een homogene groep. Wat zij, behalve het gemeenschappelijk lot, gemeen hebben is de godsdienst.

Ook in Israël zijn er velen die er zo over denken als Rob van Kamp. Dergelijke problemen zijn echter niet in een vloek en een zucht op te lossen. In de loop der komende jaren zal er stellig een modus gevonden kunnen worden. De wonden die het joodse volk heeft opgelopen, zijn zwaar en diep. Zij zijn dan ook nog lang niet genezen. Het korstje is nog maar o zo dun.

De 'Zionistische propaganda' berust op het uitgangspunt, dat volledige genezing pas in Israël zal kunnen optreden. Pas in de tweede plaats geldt de overweging dat de Westeuropese jood een plicht heeft te vervullen bij het bewoonbaar maken van Israël voor de grote groepen joden, die geen ander toevluchtsoord hebben. Bovendien: twee miljoen Israëliërs zijn omringd door veertig miljoen belagers. Wellicht dat Europese invloed hierin verandering zou kunnen brengen. *M. COHN*

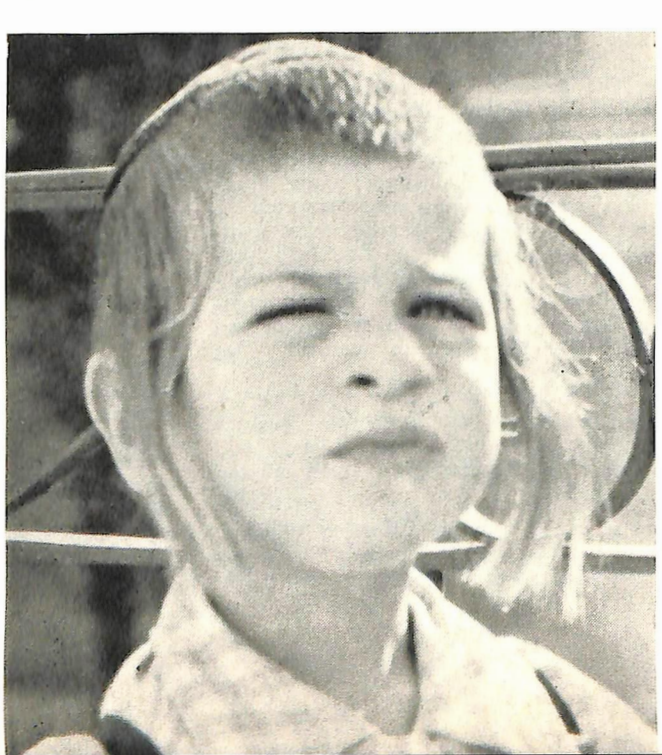

Een orthodox jongetje in Jerusalem

De ervaringen die hij deze zomer in Israël opgedaan heeft, zijn voor Rob van Kamp aanleiding geweest zich verder te verdiepen in de doelstellingen van het zionisme en de consequenties die hieruit voortvloeien. Zijn artikel, dat we hier onder afdrukken, hebben we ook voorgelegd aan het Centraal Bureau van de Nederlandse Zionistenbond. De heer M. Cohn was bereid als reactie zijn commentaar te geven.

Door een verkeerde inhaalmanoevre had een auto een andere personenwagen geschampt en beide auto's stoppen om de schade op te nemen. De man uit de beschadigde wagen loopt naar de ander toe en vraagt hem: 'Meneer, bent u een jood?' 'Nee,' zegt de ander stomverbaasd, waarop de eerste plotseling uitbarst: 'Kom dan maar eens uit je auto, schoft!'

Hoewel we deze anekdote bij voorkeur in Duitsland laten spelen, bestaat ook zeker in Nederland de angst om voor antisemiet aangezien te worden. Een van de symptomen is wel de kritiekloze bewondering waar de staat Israël aan blootstaat. Ons medeleven gaat uit naar de zo in het nauw gebrachte jonge staat.

Maar is Israël wel zo pril en onschuldig als men het ons wil doen voorkomen? Ten slotte berust de omzetting van een deel van het Arabische Palestina in de staat Israël slechts op het feit dat 2000 jaar geleden in Palestina een joodse staat bestond én op de belofte dat Jahwe het land aan de joden beloofd heeft.

Dat de Arabieren zich weinig aan zullen trekken van de openbaring van een joodse god is wel duidelijk. Wat de bewijskracht van het historische feit waard is, kunnen we gemakkelijk controleren door eens na te gaan hoe wij zouden staan tegenover een annexatie van Limburg en Brabant door Italië, omdat die streken 2000 jaar geleden deel uitmaakten van het Romeinse rijk. Nu is het wel waar, dat Nederland reeds lang een zelfstandige staat is met een sterk nationaal gevoel, al zijn juist Brabant en Limburg pas heel laat niet meer als aanhangend wingewest beschouwd. Maar toch geloof ik dat het onjuist is, om op grond van de afhankelijkheid van het vroegere Palestina en de splitsing van de Arabische wereld in vele staten, de afwezigheid van een Arabisch nationaal gevoel te concluderen.

Voor de Arabieren zijn de joden brute veroveraars van de landen, die zij reeds

de Joden

vele generaties bezitten. En als wij hun agressie tegenover de joden zo eenzijdig veroordelen, moeten we toch maar eens bedenken dat de joden die eeuwenlang tussen de Arabieren gewoond hebben, het daar veel rustiger hadden, dan in het nu zo verontwaardigde West-Europa. Als we de joden na alle ellende die ze doorgemaakt hebben, ergens grond voor een nationale staat zouden moeten toewensen, dan zou eigenlijk Europa deze grond maar op moeten leveren.

In werkelijkheid bestaat de joodse staat echter al, en is het dus volkomen irreëel om nu nog een verplaatsing van die staat te wensen. Maar hoezeer we ook mogen hopen dat de Arabieren eens in hun verlies zullen berusten, er is geen enkele reden om het gelijk dan maar aan de kant van Israël te plaatsen. Ten slotte zijn het de Arabieren geweest die gedwongen werden grond te offeren voor deze hun geheel vreemde staat.

Rabbinaat

Israël wordt ons geschetst als een jonge, frisse staat die heel hard werkt aan zijn toekomst, en die afgezien van de noodzakelijke beginnersfouten, het er heel goed van af brengt. Dit is volkomen juist, maar waarom horen we nooit iets over de overheersende positie die het rabbinaat inneemt? Het burgerlijk huwelijk ontbreekt in Israël, hetgeen ontzaglijke moeilijkheden geeft bij een gemengd huwelijk. Afgezien van het vervoer in en ten noorden van Haïfa zijn op sabbat alle busdiensten gestaakt, en dat in een land waar de autobus het allesbeheersende vervoermiddel is. Ten slotte staat het rabbinaat het beeld van de theocratie van het oude Israël voor ogen en er zal nog veel in Israël moeten veranderen, willen de niet-gelovigen op dezelfde verdraagzaamheid, maar vooral gelijkgerechtigheid kunnen rekenen als hier in Nederland.

De angst voor het antisemitisme treft behalve de voorlichting over Israël ook onze houding tegenover de joden. Als je alleen maar zegt dat iemand een jood is, denkt iedereen dat je er iets kwaads mee bedoelt. En niemand kijkt je boos aan, wanneer je een ander een protestant noemt.

Overigens beschouwen de Israëlische staat en de zionistische beweging het jood-zijn meer als een nationaliteit. Dit heeft als consequentie, dat er overal ter wereld en vooral onder de jeugd, verwoed propaganda gemaakt wordt om naar het eigen land, i.c. Israël, te emigreren. Een Nederlandse jood wordt er heel nadrukkelijk van overtuigd, dat hij in de eerste plaats een jood is, die of wiens voorvaderen per ongeluk in Nederland terechtgekomen zijn.

Hoezeer dit op idealistische gronden berust en op de noodzaak voor Israël om naast de stroom immigranten uit onderontwikkelde gebieden, ook West-europese en Noordamerikaanse joden aan te trekken, deze zionistische propaganda heeft toch minder prettige consequenties. Door het besef van hun joodzijn als een nationaliteit, zullen de in Nederland blijvende joden zich verzetten tegen integratie in het Nederlandse volk. Zij zullen zich voelen als een naast i.p.v. een in de natie staande bevolkingsgroep.

Overigens gebeurt er aan niet-joodse kant ook niets om deze integratie te bevorderen. Was het vroeger uit minachting en jaloezie dat de joden niet voor vol aangezien werden, nu worden ze door de generatie die de oorlog bewust heeft meegemaakt, apart op een gouden troon gezet.

Het resultaat is precies hetzelfde: de joden zitten apart. Als de oudere generatie er namelijk niet meer is om ons hun gevoelens van beklag en bewondering jegens de joden voor te houden, zal onze generatie alleen het beeld van de joden bijblijven als een, om een of andere reden, aparte groep. Het gevaar is zeker niet denkbeeldig, dat er dan na de huidige, overdreven bewondering en ontzag voor alles wat jood is, een antisemitische reactie zal volgen. Waarom wordt ons niet voorgehouden dat de joden mensen zijn zoals wij zelf, mensen die wij, net zoals alle andere mensen, gerust fel mogen bekritiseren?

Het antisemitisme kan pas bedwongen worden door de joden hier te zien als gewone Nederlanders, bij voorbeeld als een godsdienstige groep naast en tussen alle andere godsdienstige groepen en kerken. Als aan beide kanten niet meer het jood-zijn, maar het Nederlanderschap vooropstaat, zal een jood niet meer als jood beoordeeld worden, maar gewoon als Nederlander, zoals wij dat allemaal zijn.

ROB VAN KAMP

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In januari worden in het Coornherthuis een aantal extra-bijeenkomsten gehouden, t.w.:
25–27 januari voor militairen van de legerplaatsen Steenwijkerwold, 't Harde, Nunspeet en de Oranje-kazerne te Schaasbergen; 29–31 januari voor militairen van de luchtmachtbases.
Deelnemers voor deze bijeenkomsten dienen zich met opgave van rang, registratie-nummer en militair adres zo spoedig mogelijk op te geven bij het Coornherthuis.
Er wordt in deze bijeenkomsten een aantal gesprekken gevoerd over het humanisme en andere levensovertuigingen. Ook zal ruime aandacht aan de kunst worden besteed.

Ondergetekende ..... (naam, voorletters, rang)

..... (landmacht/luchtmacht)

Registratienummer .....

Onderdeel .....

Gelegerd te .....

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan de speciale vormingsbijeenkomst van .....

tot ....januari.

Handtekening.

Rust... in vrede

Onlangs verweet iemand mij, dat ik niet 'gelukkig' zou leven, en hoewel dit verwijt (o.a. teweeggebracht door mijn hartgrondige afkeer van een teveel aan 'sociaal contact') mij niet helemaal terecht leek, begon ik toch met een zekere bezorgdheid mijn eigen doen en laten gade te slaan.

Deze zorgvuldige zelfobservatie sorteerde in den beginne de vreemdste effecten. Terwijl ik ijverig op zoek was naar bewijzen van mijn m.i. 'opgewekte' persoonlijkheid, onderwierp ik al mijn uitingen aan een strenge controle. Nu is niets zo fnuikend voor een goed humeur als het constant vaststellen daarvan, zodat de eerste dagen van mijn auto-analyse in enigszins gedrukte stemming verliepen.

Maar, gelukkig, bij het afzakken van mijn oplettendheid keerde — aarzelend — mijn gewone eerlijk vrij vriendelijke gemoedstoestand terug, en na twee dagen betrapte ik mij zelf op een weliswaar vals maar bijzonder tevreden geneurie. Aangezien mijn stemming zich echter gewoonlijk omgekeerd evenredig verhoudt tot het aantal mensen in mijn onmiddellijke omgeving — ik hoop dat mijn humanistische vrienden mij dit willen vergeven — worden mijn zonnetje-in-huis-stemmingen meestal slechts door zeer weinigen waargenomen, iets dat mij bij het bestrijden van mijn sombere reputatie ernstig hinderde.

Nu moet u mij goed begrijpen: ik houd wel veel van grijze luchten en een onweer op zijn tijd kan ik best waarderen, maar ik eis daarnaast ook mijn aandeel van lentezon, sneeuwklokjes, rozen en al het vriendelijke dat onze aarde te bieden heeft. Ik ben bereid met u door stormen te worstelen, maar daarna heb ik recht op mijn theelichtje naast mijn stoeltje voor de haard onder de schemerlamp . . . .!

Mijn pogingen om nu de wereld een vriendelijk gezicht te tonen gingen zover dat ik — n.b. alleen in de auto — bij het zien van een liefelijk herfstlandschap in alle voorgeschreven tinten plichtsgetrouw mijn mond vertrok tot een waarderende glimlach (tot grote verbazing van een juist passerende tegenligger).

Toen mij aldus duidelijk werd dat 'defensie' hier niet de aangewezen houding was, besloot ik tot de aanval over te gaan. En die aanval is gericht tegen u allen die mij regelmatig verplicht tot het bijwonen van feestjes waar ik kan kiezen tussen mij vervelen of misdragen; tot het vieren van verjaardagen, waarvan de noodzaak mij nog altijd uiterst dubieus voorkomt (herinnert u zich nog de blijde gebeurtenis toen u geboren werd? — ik niet); kortom mij periodiek veroordeelt tot het praten met mensen die ik niet of nauwelijks ken over zaken die mij gewoonlijk slechts zeer indirect aangaan en mij dan ook buitenmate weinig belang inboezemen.

Om u te tonen dat ik hier niet 'typisch Nederlands' zit te kankeren de volgende voorbeelden:

HET WEER: eindeloze bron van vrij zinloze leuterpraat door mensen die eerst de commentaar van De Bilt lezen en dit vervolgens in twijfel trekken.

DE POLITIEK: frase en parafrase van Hiltermann c.s. met min of meer inzicht geciteerd en bij voorkeur op zeer emotionele wijze bediscussieerd.

FAMILIE-AANGELEGENHEDEN: gewoonlijk alleen interessant voor de spreker zelf en de (meestal afwezige) betrokkenen.

DE TELEVISIE: ideale gelegenheid voor het demonstreren van een goed geheugen en het uitoefenen van dikwijls ongemotiveerde doch welluidende kritiek (eerst lekker kijken van half acht tot elf en dan vlug roepen 'waardeloos', een proces vergelijkbaar met de hypocriete gewoonten van sommige Telegraaflezers).

Aangezien ik nu wat betreft de te verwachten klimaatgesteldheid meer vertrouwen stel in De Bilt dan in mijn kennissen, van mijn gebrekkige kennis op politiek terrein overtuigd ben, maar die van mijn gemiddelde omgeving nauwelijks hoger schat (vooral niet wanneer ze opgewonden worden of heel veel duur klinkende woorden gebruiken, die ik eerst moeizaam moet proberen te vertalen in gangbaar Nederlands), zo weinig sociaal ben geen belang te stellen in mensen die ik niet (goed) ken en zo goed als nooit TV kijk, omdat ik zo dol ben op vrije avonden, waar ik het allemaal zelf mag bedenken, zit ik er gewoonlijk dom bij te kijken en stiekem de strepen (vlekken) op het behang te tellen!

Ergens geloof ik in kinderlijke illusie van vrijheid

Wanneer je zin hebt om de hele avond te zitten lezen in een misschien niet zo verantwoord maar wel erg spannend boek, met je benen onder je getrokken en een pakje sigaretten en een doos bonbons naast je, dan is het nauwelijks redelijk van je te eisen dat je deze oase van vrijheid en rust verwisselt voor een uitbundig milieu, vol van sherry, hoge hakken of 'diepzinnige' gesprekken . . .

Dit alles is niet bedoeld als een pleidooi voor het kluizenaarsbestaan en zelfs nauwelijks als een beetje tegengif tegen de tegenwoordig algemene overschatting van de waarde van het positief, creatief, sociaal of sportief bezig zijn. Velen maken zich in deze eeuw zo bezorgd dat de mens in zijn ongeveer zeventig levensjaren niet genoeg zal leren beleven of ervaren dat het bijna onmogelijk is aan deze jacht op kennis en evenementen te ontkomen. De TV biedt documentaires van over de hele wereld. Volkshogescholen, avondlyceum en instituten bieden in ruil voor uw vrije avonden het (misschien) vervullen van eerzuchtig gekoesterde aspiraties. Kranten, radio en tijdschriften geven voorlichting op praktisch ieder terrein en het aantal verenigingen en 'kringen' op maatschappelijk, religieus, sportief of cultureel terrein die daarnaast uw aandacht opeisen, is legio.

Nu is hier weinig tegen zolang wij al deze communicatiecentra zien in de toch wel ondergeschikte positie waarin zij thuishoren, nl. als evenzovele hulpmiddelen voor de mens om volwassen te worden, zijn persoonlijkheid te leren kennen en ontwikkelen en zijn positie tegenover de 'anderen' te bepalen. Verder zijn zij nuttig om het contact met de (eventueel gelijkgerichte) medemens te onderhouden en soms zijn zij heel plezierig als weg tot ontspanning en vermaak.

Maar de mening van velen, dat onze hersenen holle buizen zijn, die tot boven toe vol moeten met allerhande stoffen, zonder ons een seconde tijd te laten om dit ongesorteerde voer te rangschikken en te verteren en die ons avond aan avond de hort op sturen voor het verzamelen van kennis en kennissen — daartegen protesteer ik uit alle macht.

Ergens geloof ik nog in een heel kinderlijke illusie van vrijheid. Kunt u zich nog herinneren dat u vroeger toen u klein was soms zo vreselijk graag wilde 'doen waar je zin in had'. Dat dit niet altijd kan, daar ben ik toen ik groot werd ook wel achter gekomen, maar 's avonds wanneer ik mijn dag aan de maatschappij heb geofferd, dan mag het soms — en ik ben ervan overtuigd dat er op die ogenblikken geen tevredener figuur bestaat dan

KITTY VAN DER HAGE

Langs de randen van Europa

De veerboot bracht ons over de Taag. Achter ons lag Lissabon tegen de heuvels. Rechts, in de verte, blonk het witte Belem-monument. Voor ons, boven Cacilhas, verhief zich het meer dan levensgrote Christusbeeld.

Het is het bekende Europa. Je kent het, ook als je er de eerste keer komt, van folders, fotoboeken, filmavonden. Het is nieuw en vertrouwd tegelijk.
Aan de overkant in Cacilhas staat een taxi klaar. We rijden door een paar riante villawijken. We naderen de N 10, de grote weg naar Setubal. Een brede rode streep op iedere kaart die door toeristen wordt bestudeerd.
We buigen af naar rechts, richting Caparica, het strand van mondain en exquis Europa, hemelsbreed nog geen twintig kilometer van Lissabon. We zullen er niet heen gaan. De chauffeur gaat een smalle grindweg op. Een enkele molen aan de kant, een oude vrouw sjokt met een korf op de rug, een kleine jongen drijft een pakezel.
We rijden een bos in. De weg is een karrespoor, dat achter de eerste duinenrij ophoudt. We stappen uit, gaan te voet verder. Tegen de duinhelling op en dan, boven op de top, zien we de Atlantische Oceaan voor ons. We staan op de rand van Europa. Tussen Caparica, het laatste voor de toerist in kaart gebrachte stukje Europa en Cape Espichel, het laatste merkteken voor zeeman en vlieger, die Europa achter zich laten en uren later de Azoren als eerste baken in de Atlantische Oceaan zullen vinden.
We gaan naar het strand. Een eenzame visser repareert zijn netten. De boot ligt hoog op het strand. Er loopt een commies over het strand. Zoekt aangespoelde lading.
Hemelsbreed ligt Lissabon 25 kilometer ver. Een bericht van de commies zal uren nodig hebben om de stad te bereiken. Taxi's staan alleen in Cacilhas. De dichtsbijzijnde niet-automatische telefoon is anderhalf uur lopen. Radioverbindingen is nog een onbekend woord in dit gebied van kleine visser en eenzame strandvonder, dat de zeventiende eeuw nog maar nauwelijks is ontgroeid.
De oceaan draagt hout naar het strand. Een uiteengeslagen sinaasappelkist, overboord gegooid door een scheepskok vermoedelijk. We proberen een gesprek met de commies. Hij spreekt slechts het dialect van de streek. Vingers en handen komen eraan te pas. De oceaan rolt maar aan. En wat weten wij eigenlijk van Europa, ons vaderland?

De Atlantische Oceaan rolt over de uitlopers van de Ierse kust. Schimmig staan ver vooruit in zee de rotspunten als laatste spookachtige bakens van Europa. In het stenen kantoortje op de kade zit de havenmeester. Over kronkelende smalle wegen omzoomd door muurtjes, langs oude kastelen, door plaatsen met onuitspreekbare namen zijn we naar hem toegekomen. Bijna tweehonderd kilometer door het groene Ierland. En nu dan het grijs van de oceaan voor de haven van Galway.
Verderop zijn de boulevard en het strand. Wat dichterbij het stadje met zijn winkelstraten, zijn bankgebouwen, zijn prachtig-donkere kerkjes. Maar hier, in het kantoortje van de havenmeester, lijkt dit allemaal een andere wereld.
Honderden kilometers verder, op de Oceaan, hebben Franse, Engelse, Scandinavische trawlers hun netten uitgezet. Over een paar dagen zullen ze Galway binnenvallen om de vis aan land te brengen. Nu is er alleen maar rust in de haven. We lijken tussen werelden en tijden te zweven.
Eeuwen geleden lag hier Columbus. Dat was in 1476, toen hij voor het eerst als zeeman onder Portugese vlag voer. In Galway zag hij twee lijken in een aangespoelde boot. Ze hadden een vreemd uiterlijk. 'Chinezen,' zeiden de Ieren. Uit Galway voer het schip door tot aan de poolcirkel. Pas vele jaren later zouden de reizen naar Amerika komen.
Het is alsof de oceaanbranding, die op de kliffen voor Galway breekt, nog steeds van het nieuwe, het onbekende spreekt. Het is een lokroep voor de man, die daar op de rand van Europa bij de havenmeester zit, om ook een koninklijk karveel te zoeken en een nieuw land te ontdekken.
De boulevard, het uitgaansstrand, het stadje zijn ver weg. Hier is nog het oude Europa aan de eeuwige oceaan. Hier leeft nog Columbus. Hier begint ieder uur opnieuw de wereld in de ontmoeting tussen Ierse sage en Atlantisch perpetuum mobile in de haven van Galway. Hoe weinigen weten het in Londen, Parijs, Rome, Berlijn, Amsterdam?

Een woest onbewoond berggebied ligt beneden ons. Het doet ons even denken aan de huiveringwekkende verlatenheid, de steriele troosteloosheid van Spanje, wanneer je van Biarritz naar Alicante of Malaga vliegt. Toch is het anders. Dit land is donkerder getint. Je ziet niets dan een kaal land en toch lijkt het te leven. Dan plotseling een kratervormige top met sneeuwranden. De vlieger wijst ernaar, laat het vliegtuig zakken, zet een linkerbocht in. In een grote cirkel draaien we precies langs de rand van de berg.
We kennen de top niet. We weten nauwelijks waar we zijn. Nadat we de punt van Bari achter ons hadden gelaten, heeft de vlieger ons in het ongewisse gelaten over de koers. Voor ons is het een tocht in het onbekende.
Langzaam draait het toestel zijn cirkel

Boven: Kruispunt van beschavingen. Onder: Ontmoeting tussen sage en oceaan.

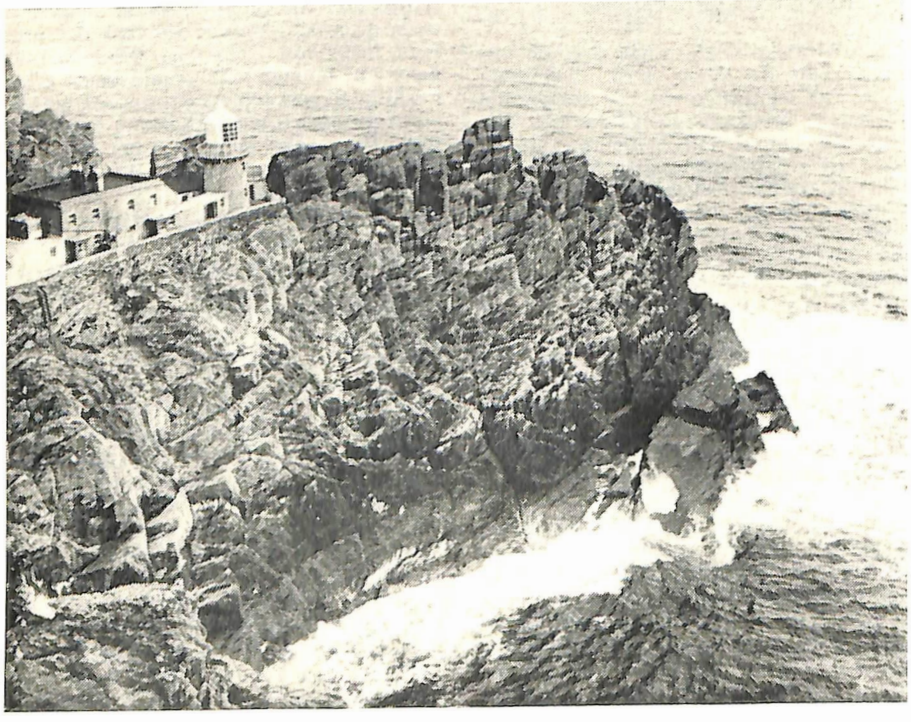

vol boven de besneeuwde berg. We zijn ook wel eens over de Mont Blanc gevlogen. We kennen de imposante klim na de start van München over de Beierse Alpen naar Innsbruck en Italië, maar dit is allemaal anders. Deze top ligt als een karaktervol mysterie, alles beheersend, in Europa.
De cirkel is vol. Het vliegtuig stijgt en hervat zijn koers. 'Dat was de Olympus,' zegt de vlieger. Hadden de oude Grieken dan toch gelijk? Wonen hier hun goden? Weinigen hebben het voorrecht gehad zó een van de bronnen van onze cultuur te zien.

Een paar uur later zijn we in Istanboel. Aan de oever van de Bosporus hebben we een restaurant gevonden. Tegenover ons ligt Azië. Rechts de Gouden Hoorn, de chaotische waterweg, die Istanboel in tweeën deelt. Tegen de horizon de contouren van de nieuwe skyline van de stad: de grote flats voor de officieren van de Amerikaanse Middellandse-Zeevloot, het Hilton-hotel, de moderne kantoorgebouwen. In de ruimten ertussen de zinderende minaretomtrekken van de Blauwe Moskee, het grovere silhouet van de Aya Sofia. Daartussen en daarachter moeten de overbevolkte drukke straten zijn van de Griekse en Turkse wijk, de houten huizen met de lucht van olijven en gepofte kastanjes.
Een paar vissersschepen passeren ons terras op weg naar de Zwarte Zee. Kleine jonkachtige vrachtscheepjes haasten zich naar de Gouden Hoorn. We drinken de Turkse koffie aan de rand en in een toegangspoort van Europa. Het driftige over en weer schieten van scheepjes over de Bosporus lijkt dit ontmoetingspunt van twee werelddelen te accentueren.
's Avonds gaan we met een kennis Istanboel in. Hij stapt een houten huis binnen. Hij is hier thuis. Hij is meer dan een geregeld terugkerende vriend. Hij is 'ben hassan', de oudste broer, die wanneer de vader niet thuis is, de leiding van het gezin overneemt. Het is maar weinige niet-Turken gegeven zo hoog geschat te worden.

Die avond wordt een merkwaardige belevenis. Het wordt het Europa, dat aan zijn periferie een smeltkroes der volken is. Over de sjis-ke-bab, het geroosterde schapevlees, heen denken we aan de beschavingen, die via dit kruispunt van twee werelddelen de bouwstenen leverden voor het Europa van vandaag. Je denkt er niet aan, wanneer je in Londen een tea, in Parijs slakken of in Amsterdam een uitsmijter gebruikt.

Weer zitten we in een vliegtuig. Over IJmuiden zijn we boven zee gekomen. We hebben de Zuidhollandse kust nog gezien, maar nu is het al een uur lang niets dan water. Plotseling een geweldige glinstering in het water. We merken, dat het toestel indraait voor een

landing. Onder de rechtervleugel zien we een vuurtoren op een rotspunt. Dan aan de andere kant weer die felle glinstering. We draaien ons ernaar toe en dan zien we het: kassen en nog eens kassen op een klein stuk land midden in het water! Guernsey, het Engelse Kanaaleiland.
Het toeristenseizoen is nog niet begonnen. Het is nog stil op het eiland. Een uur later rijden we door de dorpjes, langs de kassen. Guernsey is nog zich zelf, nog niet overstroomd door de vakantiegangers die straks weer in stromen zullen komen om de temperatuur van de warme golfstroom te genieten.
We stoppen. We zijn aan de kust. Onze chauffeur krabt de bovenste laag aarde weg, wijst dan op het puin eronder. 'Dat is nog van de Atlantik Wall. We zijn een van de weinige stukjes Engeland, die de nazi's hebben kunnen bezetten,' zegt hij. 'We zijn toen gewoon links blijven rijden.'

Ineens is Guernsey meer dan zo maar een eiland. Het wordt het balanspunt van de jongste Europese geschiedenis. Het was het bruggehoofd van de vrijheid, dat links bleef rijden. Geen militair van het bezettingsdetachement heeft dat kunnen veranderen. De Atlantik Wall was al voorbestemd tot puin, nog voordat hij gebouwd werd.
We hebben het toen niet geweten van Guernsey, we zouden het nog niet geweten hebben, als die chauffeur dat van dat links rijden niet had gezegd. Zelfs van het bevrijde en opgebouwde Europa weten we een aantal feiten van levensbelang niet.
Bijna iedereen kent de weg. Van Cortina d'Ampezzo over Pieve di Cadore, Tai di Cadore en Longarone naar Belluno. Wie dan niet opziet tegen nog eens een dikke honderd kilometer, krijgt Venetië als rijke beloning.
Tussen Cortina en Belluno ligt een door de grote massa reeds lang ontdekt stuk Europa. We kennen het van de ijskampioenschappen en de skiwedstrijden op de televisie, van wintersportvakanties, van zomerreizen langs campings en albergo's. We hebben er een paar weken per jaar tussen de bevolking geleefd, gepraat met de bakker, een treinkaartje gekocht voor een bijzonder uitstapje. Eenmaal weer thuis hebben we over de streek en de bevolking verhaald, alsof we het over onze buren hadden. Het Europa van na de oorlog is klein geworden door auto's, goedkope reizen en betaalde vakanties.

We waren er dit jaar weer in oktober. Op het puin van Longarone, tegenover de Vaiontstuwdam, stond de eigenaar van het dorpscafé. Hij zocht naar het meisje, dat in zijn zaak hielp. Ze was met duizenden anderen overrompeld door de vloedgolf, die in zeven minuten zes dorpen wegvaagde.
'We hebben altijd geweten, dat dit gebeuren zou,' zei de man. 'Sinds de dam er is, zijn we bang geweest. De laatste weken wisten we het zeker. De dag voor de ramp hebben we bijna allemaal op straat lopen wachten op de sirenes. Ze hadden ons al een paar dagen eerder gewaarschuwd: als de sirenes beginnen, moet je naar boven vluchten.'

Ach nee, ook dit stuk Europa kenden we niet, al hadden we er op campings en in albergo's geleefd, al hadden we het vaak op de televisie gezien. Wat wisten we van de angst van jaren bij de bakker, met wie we toch hadden gepraat? Wat wisten we van dat wachten op sirenes, al hadden we wel eens een treinkaartje gekocht?

Het strand tussen Caparica en Cape Espichel, de branding bij Galway, het mysterie van de Olympus, de smeltkroes van de Gouden Hoorn, het links rijden op Guernsey, de angst van Longarone. Het is nog een lange weg naar 'Europa, ons vaderland'.

Bosporus: uitzicht op Azië

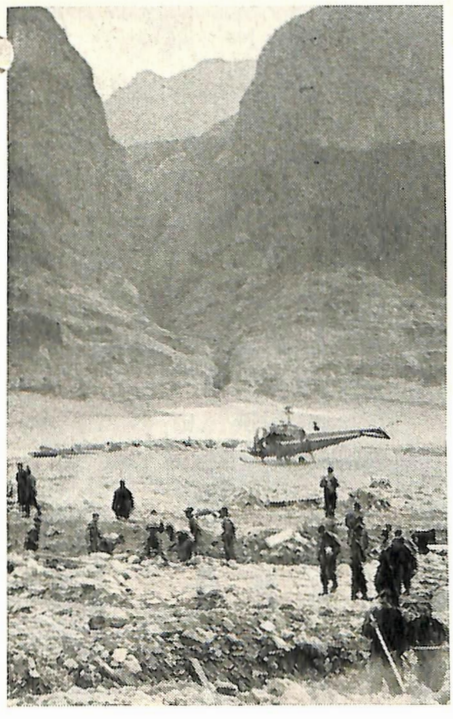

Puin in Longarone

MEDITATIE BIJ WRAKKEN

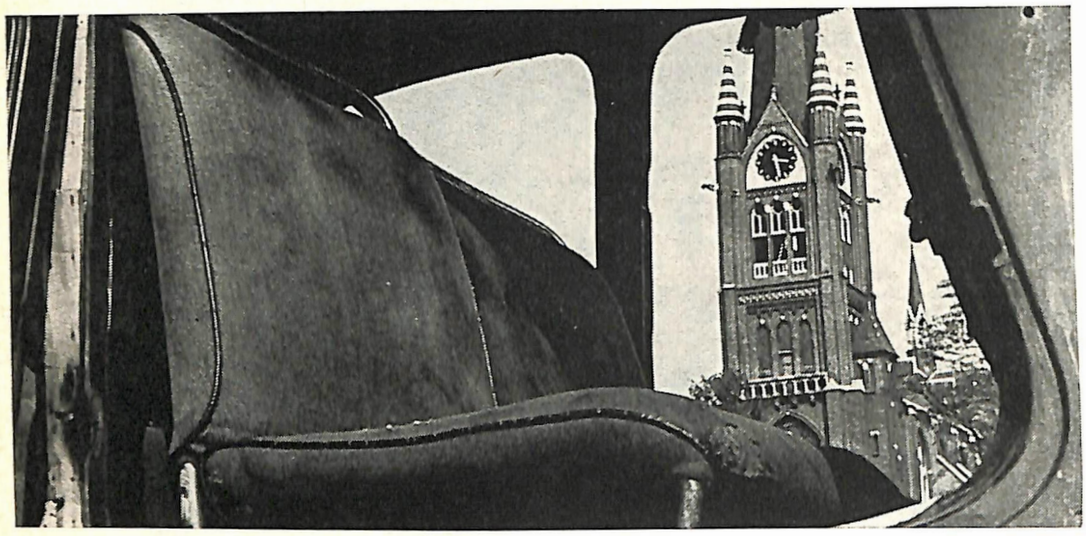

gotogot
riep een vrouw
wat heeft u die kerk
toch lelijk gemaakt
en ze boog haar
knieën op
het pluche
van de biechtstoel.

stap maar in
stap maar in
we rijden naar de markt
van chap-wi-kie
stap maar in
de jongens en de meiden
achter het stuur
zit milly-wie?
ze rijdt als een duivel
alle jongens naar de markt
van chap-wi-kie

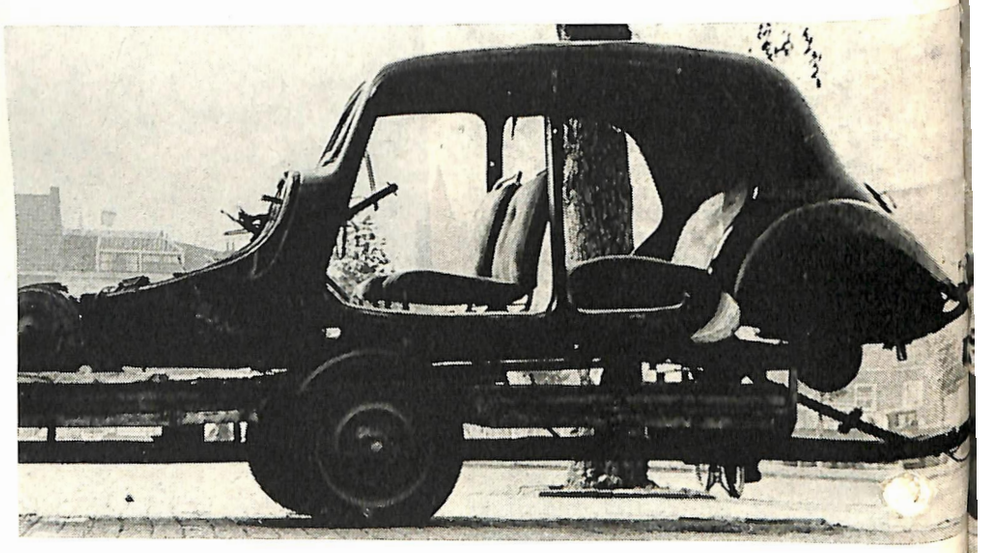

pk nul twee achtenvijftig
had bloody eyes in his head
120 pk in '58
in '63 een
pestkop
zonder ogen
pk nul twee achtenvijftig
ging in '63
staan
om te rotten.

Foto's: G. J. A. Gillard
Tekst: Jan G. van Gelderen